

beeld van Indonesië beïnvloedde. Daarmee maakt Van Goor geen langetermijntrend, maar wel een duidelijke kloof zichtbaar tussen de VOC-dienaren en de latere bezoekers van de Indonesische archipel.

Petra Groen

L. Dorsman, E. Jonker, K. Ribbens, *Het zoet en het zuur. Geschiedenis in Nederland* (Historische bibliotheek; Amsterdam: Wereldbibliotheek, 2000, 223 blz., f39,50, ISBN 90 284 1865 2).

Geschiedenis leeft in Nederland, alleen niet officieel. Dat moet zo ongeveer de enigszins paradoxale conclusie van de auteurs zijn geweest toen zij besloten daarom maar een boek te gaan schrijven ter verklaring van dit fenomeen voor een breder publiek. Voorop moet worden gesteld dat de auteurs in staat zouden moeten zijn een dergelijke onderneming — een overzicht voor het grote publiek van de wijze waarop in Nederland aan geschiedenis wordt gedaan — te doen slagen. Dat dit auteurscollectief — allen zijn aan de universiteit van Utrecht verbonden — wel degelijk kennis van zaken heeft, bleek bijvoorbeeld in 1995 toen zij (minus Kees Ribbens) ter gelegenheid van het honderdvijftigjarig bestaan van het (Nederlands) Historisch Genootschap *Anderhalve eeuw geschiedenis* schreven, een zeer leesbaar overzicht over een ogenschijnlijk stug onderwerp. De geschiedenis van de Nederlandse geschiedenis ligt bij hen dus in goede handen. Deze verwachting wordt helaas gelogenstrafd in de uitwerking van het thema. Dit is dan ook in alles een postmodern boek, met ongebondenheid als leidraad: alles kan en iedereen heeft gelijk. Gedachtelijnen worden summier uitgewerkt, om vervolgens in de volgende alinea direct weer te worden ontkracht: door middel van dit soort deconstructivisme blijft alles dus open. De auteurs zelf hanteren hiervoor overigens de term 'methodisch impressionisme'. Dit moet dan garant staan voor 'een minder strenge aanpak, die recht doet aan de complexiteit en veelvormigheid van de historische cultuur in Nederland'.

Wellicht ter onderstreping van hun postmoderne opvattingen beginnen de auteurs in hoofdstuk 1 eerst met een betoog over herdenken, alvorens in hoofdstuk 2 de bredere opzet van dit boek uit de doeken te doen. Herdenken in Nederland is een moeizame zaak. Aan de hand van enkele voorbeelden (1948: Vrede van Munster; 1963: Nationale Herdenking 1813; 1979 Unie van Utrecht; 1984: Willem van Oranje) proberen de auteurs te verduidelijken dat het probleem van herdenkingen is dat ze steeds lossen van de tijd komt te staan, een weinig opzienbarende conclusie. Thema's moeten er met de haren worden bijgesleept om een volwaardig programma op te leveren. Het is jammer dat de auteurs, in wat alleszins moet overkomen als een actueel boek, niet de gelegenheid te baat hebben genomen een vergelijking te trekken met de herdenking van de Vrede van Munster in 1998 ofte wijzen op de discussie over een slavernijmonument en in het verlengde hiervan de omgang met het koloniale verleden, zoals bij het Van Heutsz-monument. Hoofdstuk 2 behandelt het gebruik van de geschiedenis en de verschillende dimensies van historisch bewustzijn: gevoel, wil en verstand. Een groeiend onderscheid tussen (cultureel) erfgoed en (vaderlandse) geschiedenis, gekoppeld aan een toenemende professionalisering — van geschiedbeoefening naar geschiedwetenschap — heeft geleid tot versplintering van het historische veld. In hoofdstuk 3 wordt de wijze waarop dit tussen 1780 en 1940 in Nederland in drie fasen is verlopen, toegelicht. Tot 1840 de wilde fase waarin nog onbekommerd van het recente verleden kon worden genoten; tot 1890 volgt de disciplinerende, de ontwikkeling van geschiedenis als beroep; tot slot de esthetisering, waarbij in toenemende mate de emotie wordt verdrongen. Hoofdstukken 4, 5 en 6 behandelen alle dezelfde periode — 1945 tot 2000 — maar elk vanuit een andere invalshoek: respectievelijk

'Nederland domineesland', 'Nederland museumland' en 'Nederland klompenland'. In het vierde hoofd stuk wordt de wisselwerking tussen geschiedwetenschap en ontwikkelingen in de samenleving geschetst. Historici verlegden als gevolg hiervan deels hun aandacht naar bijvoorbeeld meer sociaal-economische en culturele onderwerpen, waardoor de versplintering alleen maar verder toenam. Het grote verhaal voor het publiek wordt steeds meer geschuwd; in plaats hiervan verliezen de vakgenoten zich in een oneindige specialisatie en schrijven nog slechts voor elkaar.

Het is dan ook uit onvrede met wat de historici boden dat na 1945 vele groepen uit de samenleving hun eigen geschiedenis zijn begonnen. In de samenleving bestaat namelijk wel degelijk een eigen behoefte aan geschiedbeleving buiten de officiële kanalen om. In eerste instantie speelden musea hierop in onder het motto *living history*. Deze golf van musealisering heeft ertoe geleid dat ons land ondertussen de grootste museumdichtheid ter wereld kent. Ondanks een verlaging van de drempel door steeds meer alledaagsheid (bijvoorbeeld gebruiksvoorwerpen) als uitgangspunt van nieuwe collecties te nemen, blijft de participatie desondanks tot een relatief klein deel van de bevolking beperkt. Dit werd deels opgevuld door tevens de natuur en monumentenzorg als speerpunten voor het bewaren van het verleden erbij te nemen, en niet zonder succes. Overigens lopen de auteurs hier op pagina 149 opnieuw achter de feiten aan door de diverse ontwikkelingen van de afgelopen vijfjaar om de dynamiek van het landschap (de natuur zijn gang te laten gaan) weer in ere te herstellen, te negeren. De nog altijd niet gestilde honger van het (vergrijzende) publiek naar grootmoeders tijd werd en wordt echter vooral door een grote groep zelf vormgegeven: de heemkunde, waar lokale en regionale verbanden met ieders eigen, individuele geschiedenis (genealogie) samenkomt.

Dit boek probeert al met al een globaal overzicht te geven van de vele soorten en smaken van geschiedenis die er in Nederland geweest zijn of nog steeds heersen. In dat opzicht is het geslaagd; erg veel diepgang toont het boek daarbij helaas niet. Een duidelijke vraagstelling achter dit alles ontbreekt tevens. Voor het feit dat zij het nationalisme als de kwade genius van de (Nederlandse) geschiedschrijving beschouwen, moet de driekleur die de omslag siert bovendien kennelijk als een provocatie worden opgevat. In dat geval is het des te opvallender dat de twee buitenlandse auteurs die de Nederlandse geschiedenis in het voorbije decennium voor een breder publiek desondanks weer leesbaar hebben gemaakt, Simon Schama en Jonathan Israel, in het geheel niet worden vermeld.

Uiteindelijk blijft de lezer, in overeenstemming met de smaak van het gerecht dat hem is voorgeschoteld, achter met een boek dat vlees noch vis is.

C. O. van der Meij

J. Leerksen, A. Rigney, ed., *Historians and social values* (Amsterdam: Amsterdam university press, 2000, 243 biz., f95,- (gebonden), f55,- (paperback), ISBN 90 5356 458 6 (gebonden), ISBN 90 5356 451 9 (paperback)).

Hebben historici een specifieke maatschappelijke verantwoordelijkheid? Wat is de rol van historici in de vorming van een 'collectief geheugen', bijvoorbeeld voor het ontstaan van de Nederlandse natie, of in de verwerking van historische trauma's, zoals de jodenvervolgung? Is het de taak van professionele historici om andere vormen van representatie van het verleden, bijvoorbeeld in musea, romans en films, de maat te nemen? Hebben historici een emancipatoire functie, zoals de arbeiders-, homo- en vrouwengeschiedenis of recentelijk de geschiedenis van migranten? Deze en andere vragen komen aan bod in *Historians and social values*, een bundel